

Tips om foto 1

Tekst og foto: Gerner Thomsen

Se det i øjnene med det samme.

At få gode billeder i kassen kan ikke lade sig gøre ved blot at købe det dyreste grej. Det kræver også masser af erfaring og tålmodighed samt et uhæmmet forbrug af film. Da den kendte amerikanske landskabsfotograf Galen Rowell havde taget billeder til sin første opgave for National Geographic, var redaktionen meget imponeret over resultatet, og de spurgte ham derfor, hvor mange film han havde brugt. Han var lidt flov over at fortælle, at han faktisk havde brugt 70 film til at få de fire-fem billeder i kassen, som bladet endte med at skulle bruge. På National Geographic blev de blot endnu mere imponeret af Galens evner. 70 film lå langt under det, fotografer normalt brugte på at løse en opgave til bladet!

Inden man køber det dyreste udstyr og flere dusin film, kan det dog betale sig at sætte sig ind i den mest basale viden omkring fotografering. Det er det, som denne artikel handler om.

Blænden og lukkeren

For at tage gode billeder er det helt grundlæggende, at man kender til begreberne "blæn-

d e r "

og "lukker".

Blænden sidder i objektivet og styrer mængden af indfaldent lys på filmen. Den reguleres i trin ved hjælp af en blændering på objektivet. Store blændetal som fx 16 eller 22 gør mængden af gennemfaldent lys mindre, men billederne bliver skarpere i dybden (dybdeskarphe den øges). Små blændetal som fx 2,8 og 5,6 øger mængden af gennemfaldent lys, men dybdeskarphe den mindskes.

Lukkeren bestemmer længden af den tid, hvori filmen bliver udsat for den mængde lys, der kommer igennem objektivets blændeåbning. Hvis man har valgt et stort blændetal (dvs. en lille blændeåbning), så kræver det en længere lukkertid for at opnå samme eksponering, som hvis man har valgt et lavt blændetal. Der foregår altid et evigt kompromis mellem valg af

Her kommer den første artikel af to om tips til natur- og dyrefotografering.

Næste artikel bringes i næste nummer der udkommer 1. april.

blænde og lukker.

Hvis man fx tager billeder af noget i bevægelse, må man vælge en hurtig lukkertid for at fastfryse billedet. Til gengæld går det ud over dybdeskarphe den, da man med en hurtig lukkertid bliver nødt til at anvende et mindre blændetal for at få den rette eksponering.

Det er også lukketiden som bestemmer, hvor nemt billedet bliver rystet. Er kameraet håndholdt, siger man som tommelfingerregel, at lukketiden ikke må være langsommere end ét sekund divideret med objektivets brændvidde, men de færreste kan i virkeligheden holde et kamera tilstrækkelig stille, hvis lukkertiden er længere end 1/60 sekund. Det giver problemer i fx landskabsfotografering, hvor man gerne vil fremhæve dybdeskarphe den, hvilket resulterer i

Tips om foto 1

en langsom lukkertid. Løsningen på problemet kan være et stativ, der gør det muligt at tage billeder med ubegrænset lukkertid.

Valg af objektiv

Objektivet bestemmer mere end noget andet billedets kvalitet og proportioner. Udover kvaliteten er den vigtigste forskel på objektiver deres brændvidde, eftersom det er den, der afgør, hvor meget billedet forstørres, og hvor meget af motivet, som kommer med. De korte brændvidder (under 40 mm) kaldes også for vidvinkler og giver brede panoramabilleder, mens brændvidder fra 60 mm kaldes for teler, som giver billeder med et smallere perspektiv, men til gengæld med flere fremhævede detaljer. Et 50 mm objektiv giver det, man kalder et normalt perspektiv. Der findes zoomer, som kombinerer både vidvinkel og tele i ét objektiv. Vidvinkler bruger man typisk i forbindelse med fotografering af landskab, hvor man gerne vil fremhæve det brede perspektiv. Teler bruges typisk til dyrefotografering, hvor man gerne vil så tæt som muligt på motivet. Men mange professionelle fotografer bruger også vidvinkel til fotografering af mennesker. Ikke til portrætfotografering (her er 80-130 mm bedre), men til situationer hvor mennesker indgår. Rigtig mange billeder i National Geographic er taget på denne måde med 20-28 mm objektiver; det giver et forvrænget perspektiv, som er spændende at se på.

Jo mere lysstærkt et objektiv er, jo hurtigere lukkertid kan man anvende, hvilket ofte er afgørende ved dyrefotografering eller billeder med anden bevægelse. Lysstyrken er i virkeligheden objektivets laveste blændetal. En stor lysstyrke vil sige, at man kan køre med et lavt blændetal og dermed anvende en hurtig lukkertid. Hvis man anvender det lave blændetal, går det selvfølgelig ud over dybdeskarpheden, men forskellen fra ikke-lysstærke objektiver er, at man med det lysstærke objektiv i det mindste har muligheden for at eksponere billedet med en hurtig lukkertid.

Kontrol af dybdeskarpheden

Jeg har allerede været inde på, hvordan valget af blændeåbning styrer dybdeskarpheden. Men der er også andre måder, at kontrollere den på. Afstanden til motivet er en afgørende faktor. Jo

nærmere kameraet er ved motivet, jo mindre bliver dybdeskarpheden, hvilket kan være et stort problem ved nærfotografering. Også brændvidden har en stor betydning. Tele-objektiver har lille dybdeskarphed, mens vidvinkler har ekstrem stor dybdeskarphed. Den store dybdeskarphed er meget værdsat i landskabsfotografering, mens manglen på dybdeskarphed kan være

1-2. Næsehorn fra Chitwan Nationalpark i Nepal. Brændvidde: 300 mm. Film: Kodachrome 200 ASA. Trods den lange brændvidde er dybdeskarpheden blevet for stor i øverste billede! Her kunne det have betalt sig at have brugt et lavere blændetal, så forgrund og baggrund var blevet mere udvisket, hvilket ville fremhæve næsehornet. Lidt af det rigtige ses på nederste billede, men græsset i forgrunden er stadig skarpt og forstyrrende. Begge billeder er i øvrigt taget fra en jeep på en afstand af ca. 25 m.

en fordel ved dyrefotografering. Fx vil nogle blade eller græs, der befinder sig mellem én selv og et dyr næsten ikke få nogen virkning på billedet (jf. billede 1 og 2).

Hvis man i et landskabsbillede, taget med vidvinkel, har brug for en skarphed, der rækker fra horisonten og så tæt på kameraet som muligt, er det bedre at fokusere på, hvad der kaldes hyper-

fokalafstanden (jf. billede 3). Den vil altid afhænge af blændeåbningen. For at finde den, må man bruge skalaerne (de farvede streger) på objektivet og anbringe 'uendeligt'-tegnet ud for dybdeskarphedsskalaens markering for den blænde, der benyttes. Ændres blænden, må man forandre afstandsindstillingen tilsvarende. Nøjes man med at stille skarpt på horisonten, vil man miste halvdelen af den mulige dybdeskarphed (den skarphed som ligger bag fokuseringspunktet).

Film og filtre

Valget mellem diasfilm og negativfilm (papirfilm) afhænger af formålet med fotografiet. Skal det benyttes ved lysbilledforevisninger eller publiceres i tidsskrifter og bøger, anvender man diasfilm. Skal der laves papirkopier efter det, bruges negativfilm. Selv om der kan laves papirkopier efter dias og dias efter negativer, bliver resultaterne aldrig så gode, som når filmene bliver brugt til deres formål. I praksis bruger de fleste natur- og landskabsfotografer diasfilm. En film kan være det, man kalder 'hurtig' eller 'langsom'. En hurtig film har et højt ASA-tal, der gør at man kan bruge en hurtigere lukkertid ved en given blænde. Til gengæld vil en sådan film være mere grovkornet og dermed virke mindre skarp end en langsom

film. Det ses tydeligt, hvis man laver forstørrelser af billedet. En langsom film er mere kontrastfyldt og finkornet og tegner derfor billederne mere skarpt. Til gengæld kræver en sådan film en eksponering med længere lukkertid eller lavere blændetal end den hurtige film. Der findes ingen film, som giver 'korrekt' farvegivelse, da dette begreb er meget subjektivt.

Valget af filmmærke er derfor også subjektivt, men til naturfotografering, hvor motivet ikke er i hurtig bevægelse, ser man ofte, at fotografer vælger langsomme film som Velvia 50 ASA, Fujichrome 100 ASA eller Kodakchrome 64 ASA. Dyrefotografering eller fotografering under dårlige lysforhold kræver som regel en hurtigere film, fx 200 ASA eller 400 ASA.

Det eneste filter, jeg kan finde på at anvende (ud over et UV-filter, som jeg altid bruger som standard for at beskytte linsen) er et polarisationsfilter. Det reducerer refleksjerne fra små reflekser i atmosfæren og giver større farvemætning i billedet. En blå himmel bliver fx mere blå. Man skal dog passe på med at anvende filteret, hvis man bruger en film, der i forvejen har en stor mætning, som fx Velvia 50 ASA. Et polarisationsfilter er særlig virkningsfuldt på stor afstand i tørt vejr, hvor det meget effektivt reducerer atmosfærisk dis ved sidelys (jf. billede 4).

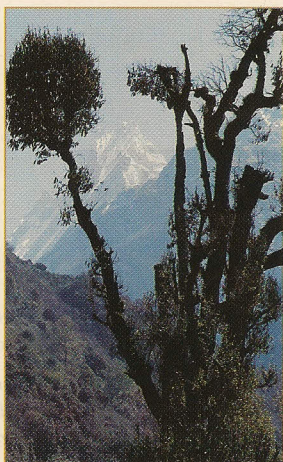
Landskabsfotografering

Den måske vigtigste faktor i et landskabsfoto er lyset. Selv om det er umuligt at kontrollere det naturlige lys, så kan man alligevel godt

3. Landskabsbillede af det norske vinterfjeld. Brændvidde: 35 mm. Film: Velvia 50 ASA. Bemærk den store dybdeskarphed, som er kendetegnende for korte brændvidder i kombination med anvendelse af højt blændetal og hyperfokalafstanden. Læg også mærke til kompositionen med klar for- og baggrund, samt at forgrunden er placeret væk fra centrum. Ligeledes befinder horisonten sig over midten hvilket gør, at man lægger mere mærke til træet i forgrunden. Billedet er overeksponeret med én blænde, da lysmåleren ellers bliver snydt af den hvide sne.

vente på det og være forberedt på at udnytte særligt egnede forhold. Solopgange og -nedgange kan give kraftige silhuetter eller dramatisk belyse skyformationernes underside. Uvejrbe-

4. 'Fiskehalebjerget' i Nepal. Brændvidde: 105 mm. Film: Kodakchrome 64 ASA. Højkantsformatet og telen gør, at perspektivet bliver sammenpresset. Kompositionen er et forsøg på at lade en naturlig ting som træerne indramme og dermed fremhæve det centrale i billedet, som er bjerget. Et polarisationsfilter er brugt til at reducere disen, mens træernes silhuetvirkning er skabt ved at eksponere efter baggrunden, der ligger i

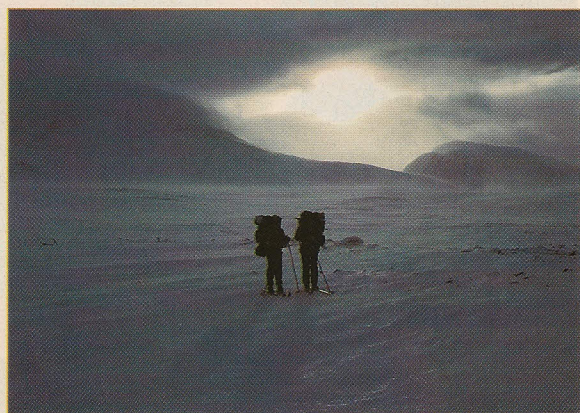
giver impressionistiske billeder. Det kan ikke anbefales nok at udnytte disse spændende lysituationer, ligesom enhver landskabsfotograf bør koncentrere sin aktivitet til først og sidst på dagen, hvor solen står lavt. Lavt sollys får detaljer og konturer til at stå frem, da skyggerne bliver længere. Det gør også farverne varmere, og da det

er stærkt retningsbestemt, kan man anvende det i modlys-, sidelys- eller medlysoptagelser (jf. billede 6). Det mest uegnede lys til spændende landskabsfotografering finder man faktisk midt på dagen, hvor solen står højest.

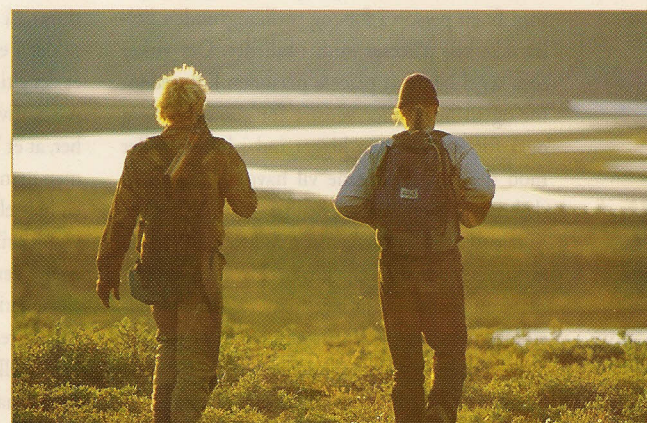
Teknisk set er landskabsfotografering så ligetil, som man kan forlange. Men det kræver en del omtanke at finde en anvendelig, kreativ indfaldsvinkel. Hvem kender ikke til, at billedet overhovedet ikke giver det indtryk, som man fik i virkeligheden? Der findes utallige måder fotografisk at komponere et landskab på. Anvender man korte brændvidder som vidvinkel, bør man sørge for at få flere niveauer i billedet; helst både for-, mellem- og baggrund. Det fremhæver dybden i billedet, men det er vigtigt anvende et højt blændetal, så dybdeskarpheden bliver stor. Her

lysninger er ikke til at forudsige, men sollys, der bryder gennem tunge skyer, kan være spændende (jf. billede 5), mens dis og tågebanker tit

kan et stativ komme på tale. Placeringen af billedets elementer er heller ikke ligegyldigt. Almindeligvis arrangeres de større elementer som horisonten i en afstand fra billedkanten svarende til omkring en tredjedel af billedets højde eller bredde (det gyldne snit), men mere uortodokse løsninger kan være bedre egnede til visse opgaver. En meget lavt placeret horisont

5. 'Vinterbillede fra højjeldet i Norge. Brændvidde: ca. 50 mm (zoom). Film: Kodakchrome 64 ASA. Selv om kompositionen måske ikke er helt perfekt (der er for meget forgrund - man kunne med fordel have brugt en længere brændvidde), så illustrerer billedet meget godt, hvor meget dramatik sollys kan skabe, når det bryder gennem tunge skyer.

6. Horton River i Canada. Brændvidde: Ca. 105 mm (zoom). Film: Fujichrome 100 ASA presset til 200 ASA. Billedet er taget i modlys sidst på dagen, hvor solen står lavt (bemærk hvordan modlyset 'lyser' i venstre persons hår). For at personerne ikke skal blive for silhuetagtige, er billedet overeksponeret. Televirkningen presser perspektivet sammen og giver en lav dybdeskarphed, som slører floden i baggrunden.

fremhæver himlen og får genstande, der står op mod horisonten, som fx træer, til at virke små. Med horisonten anbragt øverst i billedet fås et mere lukket indtryk, og opmærksomheden ledes hen på detaljerne (jf. billede 3). En hori-

Tips om foto 1

Nærbillede af blomst og myg fra den canadiske ødemark.

I "Tips om foto 2", der bringes i næste nummer, uddybes emnerne makrofotografering, dyrefotografering og valg af udstyr.

sont placeret lige i midten af billedet får ofte billedet til at virke kedeligt og amatøragtigt, ligesom fx en person i for- og mellegrundnen heller ikke bør placeres midt i billedet. Det virker som regel bedre at placere personen lidt nedenfor og til højre eller venstre for centrum. Sørg også for, at personen kigger ind i billedet eller mod det, som du gerne vil have, at beskueren skal rette sin opmærksomhed på.

Et teleobjektiv fremhæver størrelsesforholdene ved at sammenpresse perspektivet. Hvor en højformat-komposition som regel passer dårligt til vidvinkelobjektiver, er den tit glimrende til telernes indholdsrige, sammentrængte perspektiv (jf. billede 4).

Vand i bevægelse, som en flod eller et vandfald, kan med fordel fotograferes med en langsom lukkertid (fx 1/2 sekund). Det giver vandet et udseende, som fremhæver bevægelsen i det.

Det er selvfølgelig vigtigt med den rette eksponering. Simple lysmålere bliver som oftest snydt af en lys himmel - her er det nødvendigt at overeksponere (ved at eksponere med et lavere blændetal eller en langsommere lukkertid, end lysmåleren anbefaler) for at undgå at detaljerne bliver for mørke. I snelandskaber har jeg med mit gamle kamera, som har centervægtet lysmåler, altid overeksponeret billederne med én blænde som stan-

dard for at undgå undereksponerede billeder. Men det er nødvendigt at man gør sig sine egne erfaringer, så man kender lige netop den lysmåler, der sidder i ens kamera. Under alle omstændigheder er det altid en god idé at tage flere billeder af samme motiv med forskellig eksponering. Det er bl.a. her, at et 'uhæmmet' forbrug af film kommer ind, men man skal huske på, at det måske lige netop er en halv eller en hel blændes overeksponering, som sætter prikken over i'et på et supermotiv. Med lidt øvelse lærer man med tiden at vurdere, hvornår eksponeringen kan være et problem. Det skal understreges, at det især er diasfilm, som har et meget lille spillerum mht. eksponeringen. Negativfilm har den mulighed, at man kan kompensere for en dårlig eksponering under fremkaldelsen af papirbilledet.

Finkornede film med et lavt ASA-tal er det mest anvendte i landskabsfotografering, da det giver optimal skarphed. Har man et stativ, er den langsomme lukkertid intet problem, da der sjældent er bevægelse i motivet.

Flere tips

I næste nummer af Adventure World bringer vi artiklen "Tips om foto 2", som giver gode råd til dyrefotografering, nærfotografering og valg af udstyr.

Det samme vandfald på Grønland taget med hurtig (øverst) og langsom (nederst) lukkertid. Lukkertiderne er henholdsvis 1/250 sekund og 1 sekund. Foto: Joakim Groth.

